

رهبری سازمانی

مؤلف:

دکتر سید علی اکبر افجه

انتشارات سازمان مدیریت صنعتی

۱۳۹۰

مؤلف: دکتر سید علی اکبر افجه

ناشر: سازمان مدیریت صنعتی

آماده سازی: الهه توانا

لینوگرافی: نارنگ

ISBN: 978-964-8896-68-8 / ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۹۶-۶۸-۸ :شابک

تاسو: انتشاوات سازمان مدیریت صنعتی- تهران، خیابان ولیعصر، نش خیابان جام جم، ساختمان آموزش سازمان مدیریت صنعتی
هز کو: پخش: پخش مهران: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان کاشانی زاده، بلاک ۱۸۹، تلفن: ۶۶۹۷۳۱۷۵-۶

۶۵۰۰ تومان

- سرشناسه : افجه، سیدعلی، ۱۳۲۷ -
- عنوان و نام پدیدآور : رهبری سازمانی/مؤلف سیدعلی افجه.
- مشخصات نشر : تهران: سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۹۰.
- مشخصات ظاهری : ۲۵۶ص: جدول، نمودار. -
- شابک : ۶۵۰۰۰ ریال 8-68-8896-964-978:
- موضوع : رهبری
- موضوع : رفتار سازمانی
- شناسه افزوده : سازمان مدیریت صنعتی
- رده بندی کنگره : ۱۳۹۰/۷/۷/HD۵۷۷
- رده بندی دیویی : ۶۵۸/۴۰۹۲
- شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۶۱۴۸۲

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۹	بخش اول: تعریف رهبری و تفاوت آن با مدیریت
۱۱	فصل اول: تعریف رهبری
۱۴	دیدگاه و ویژگی‌های شخصی (شخصیتی) در مقابل دیدگاه فرایندی
۱۵	رهبری انتصابی و رهبری انتخابی
۱۷	رهبری و قدرت
۱۹	رهبری و زور
۲۰	رهبری و مدیریت
۲۲	نتیجه گیری
۲۵	منابع فصل اول
۲۹	فصل دوم: مروری کوتاه بر رهبری و ابعاد گوناگون آن
۳۰	رهبری چیست؟
۳۲	ارکان رهبری
۳۴	فرایند و نقش های رهبری
۳۶	نظریه های جدید درباره نقش و وظایف رهبری در سازمان
۳۶	رهبری رابطه مدار
۳۷	تعریف دوباره رهبری، تعریف دوباره ساختار سازمانی است
۳۹	منابع فصل دوم
۴۱	فصل سوم: رهبری و مدیریت اسلامی
۴۳	نظریه های عمومی رهبری:
۴۴	۱- مثال رهبر - خدمتگزار
۴۶	۲- مثال رهبر - پیشخدمت
۴۵	۳- مثال رهبر - روحانی
۴۵	اختیار پیروان
۴۶	صفات و اخلاق روحانی و معنوی از دیدگاه اسلام
۴۸	فضائل رهبری از دیدگاه اسلام
۵۳	منابع فصل سوم
۵۷	بخش دوم: تنوری های نوین رهبری
۵۹	فصل چهارم: نگرش مهارتی
۶۰	نگرش مهارتهای سه گانه

۶۱	۱- مهارت فنی
۶۱	۲- مهارت انسانی
۶۳	۳- مهارت ادراکی
۶۴	مدل مهارتی
۶۶	شایستگی ها
۷۷	نتیجه گیری
۷۹	منابع فصل چهارم
۸۱	فصل پنجم: فرهنگ و رهبری
۸۳	تعریف فرهنگ
۸۳	مباحث مرتبط
۸۶	معیارهای فرهنگ
۹۱	نتیجه گیری
۹۳	منابع فصل پنجم
۹۵	فصل ششم: اخلاق و رهبری
۹۶	تعریف اخلاق
۹۷	تئوری های اخلاقی
۱۰۱	مرکزیت اخلاق به رهبری
۱۰۳	دیدگاه هیفتزدرباره رهبری اخلاقی
۱۰۳	دیدگاه برنز درباره رهبری اخلاقی
۱۰۴	دیدگاه گرین لیف درباره اخلاق و رهبری
۱۱۵	نتیجه گیری
۱۱۶	منابع فصل ششم
۱۲۱	بخش سوم: تئوری های رهبری
۱۲۳	فصل هفتم: تئوری های رهبری مبتنی بر خصوصیات شخصی (شخصیت)
۱۲۴	تئوری ویژگی های شخصی و خصوصیات شخصیتی رهبر
۱۳۲	تئوری رابطه رهبر - عضو (LMX)
۱۳۷	تئوری رهبری تحولگرا
۱۳۸	تئوری رهبری میدله ای
۱۴۲	تئوری پویایی روان
۱۴۹	نتیجه گیری
۱۵۱	منابع فصل هفتم
۱۵۵	فصل هشتم: تئوری های رهبری مبتنی بر رفتار (فرایند)
۱۵۶	مطالعات دانشگاه دولتی اوهایو
۱۵۹	مطالعات دانشگاه میشیگان
۱۶۰	شبکه مدیریتی (رهبری) بلیک و موتون
۱۶۶	تئوری موقعیت

۱۷۲	تئوری اقتضاء
۱۷۶	تئوری مسیر - هدف
۱۸۴	تئوری رهبری تیمی
۱۸۷	نتیجه گیری
۱۸۹	منابع فصل هشتم
۱۹۵	فصل نهم: نگرش عمومی به رهبری
۱۹۶	نظریه های عمومی در مقابل تئوری
۱۹۶	موضوعات عمومی رهبری
۱۹۸	موقعیت روحانی - اخلاقی رهبر
۱۹۹	اختبارات پیروان
۲۰۱	نتیجه گیری
۲۰۲	منابع فصل نهم
۲۰۵	بخش چهارم: رهبری از دیدگاه اسلام
۲۰۷	فصل دهم: علوم رفتاری و مدیریت اسلامی
۲۱۳	تعریف مدیریت اسلامی و تفاوت آن با مدیریت علمی
۲۱۴	علوم رفتاری و مدیریت اسلامی
۲۱۹	منابع فصل دهم
۲۲۱	فصل یازدهم: رهبری از دیدگاه امام علی (ع)
۲۲۲	رهبری و مدیریت
۲۲۴	رهبری یک مسئولیت بزرگ نه یک مقام
۲۲۵	خطبه ها و نامه های حضرت علی (ع)
۲۲۸	منابع فصل یازدهم
۲۳۱	فصل دوازدهم: رهبری از دیدگاه امام خمینی (ره)
۲۳۲	تعریف رهبری
۲۴۰	تئوری های رهبری
۲۴۴	نظریه های عمومی رهبری
۲۴۵	نظریه رهبر - خدمتگزار
۲۴۶	نظریه رهبر - پیشخدمت
۲۴۶	نظریه رهبر - روحانی
۲۴۷	اختبارات پیروان
۲۴۸	اختبارات رهبری
۲۴۹	نتیجه گیری
۲۵۱	منابع فصل دوازدهم

مقدمه

کتابی که در پیش روی دارید شاید اولین کتابی است که در تاریخ نشر و انتشار کتاب در ایران به طور مستقل پیرامون "رهبری" و با یک نگاه تطبیقی بین جهان بینی الهی و مباحث علمی (مقدماتی) و مبتنی بر روش های تحقیق تجربی منتشر می شود. تعریف "رهبری" که سابقه آن به ادیان آسمانی باز می گردد کم و بیش برای اکثر اندیشمندان و مردم روشن است و آن به تعبیر نویسنده عبارت است از "راه نفوذ در دیگران از طریق ارتباطات یا مهارت های ارتباطی". اگر از نویسنده بخواهید که در یک کلام "رهبری" را خلاصه کند، بدون شک پاسخ آن "ارتباطات" است. اما سابقه "رهبری" در عالم خلقت همان گونه که بیان شد به ادیان آسمانی و از زمان پیدایش حکومت در زمین از طریق پیامبران الهی در سراسر عالم است که کم و بیش هر ملتی با مفاهیم رهبری در تاریخ ادیان و پیشوایان سرزمین خود آشنا و ریشه در فرهنگ و باورها و ارزش های هر قوم و ملت دارد. از نظر سوابق علمی و تحقیقات تجربی نیز شاید بتوان سابقه این علم را (علم رهبری) به سال ۱۹۴۰ و نخستین مطالعات استاگدیل در دانشگاه اوهایو دانست. اکنون بیش از هفتاد سال از تاریخ مطالعه رهبری به شیوه علمی و براساس تحقیقات تجربی می گذرد ولی متأسفانه اهمیت این علم هنوز آن گونه که باید در صحنه سازمان های بازرگانی، صنعتی و دولتی شناخته شده نیست. شاید علت اصلی آن هم بی توجهی دانشگاه ها و دانش آموختگان رشته مدیریت به این صفت باشد که در طول تحصیل و بعد از آن و حتی در کسوت اساتید مدیریت به اهمیت بحث "رهبری" به خصوص در عصر حاضر و هزاره جدید توجه ننموده اند و این موضوع هنوز آن طور که باید در دانشگاه های ایران و به تبع آن سازمان های ایرانی مورد توجه قرار نگرفته است. هر چند خوشبختانه مردم ایران به لحاظ برخورداری از یک فرهنگ غنی اسلامی و شیعی و دو اصل نبوت و امامت و در عصر حاضر نیز با تجربه رهبری در ارکان نظام جمهوری اسلامی با مفاهیم و عمق تاثیر "رهبری" در جان و پود خود آشنا و اثر برانگیزاننده و رهائی بخش آن را از دنیای مادی تجربه کرده اند.

نویسنده که خود دانش آموخته این علم و بیش از سی سال پیش (۱۳۵۸) موفق به اخذ درجه دکتری در این رشته از دانشگاه بین المللی ایالات متحده آمریکا شده است به خوبی به اهمیت این بحث و توجه سازمان های بازرگانی، صنعتی و دولتی کشورهای توسعه یافته به این مهم از مدت ها قبل شده است.

همچنین در تمام این دوران حداکثر تلاش خود را برای آموزش، تحقیق و ترویج این علم در اختیار جوانان و سازمان‌های کشور قرار داده است و اثر حاضر نیز که عصاره آن تلاش‌ها است یکی از این اقدامات است که امید دارد مورد توجه قرار گیرد. چه اینکه تجربه نویسنده در آموزش، تحقیق، و ترویج مدیریت اسلامی از سال ۱۳۵۸ و گسترش این بحث در کشور و خارج از کشور این نوید را می‌دهد که انشاء... بتواند در زمینه "رهبری" نیز منشاء یک چنین اثری بشود. لذا کتابی را که در پیش روی دارید برای تدریس یک درس سه واحدی در زمینه رهبری در دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و به عنوان یکی از منابع دوره دکتری معرفی می‌نماید هر چند براین باور است که دانشجویان رشته‌های مدیریت در همه دوره‌ها به یکسان باید از مطالب این کتاب به‌خصوص با نگاه تطبیقی آن آشنا شوند. چرا که آن چه در فصلی از کتاب‌های مدیریت رفتار سازمانی یا مبانی سازمان و مدیریت با عنوان یکی از عناصر مدیریت تحت عنوان "رهبری" آمده است سطحی‌تر از آن است که نیاز به آموزش این علم را تامین نماید.

کتاب حاضر نیز با توجه به ضعف‌های یاد شده تدوین و شامل بخش‌های زیر است: بخش اول کتاب به تعریف رهبری و تفاوت آن با مدیریت اختصاص داده شده است. در این زمینه ضمن اشاره به دو روش تحقیق پیرامون رهبری و با صفات رهبری به مباحثی که همچون رهبری انتخابی و انتصابی، قدرت و زور، مدیریت و... پیرامون این موضوع وجود دارد می‌پردازد. همچنین بحث علوم رفتاری و مدیریت اسلامی و تعریف مدیریت اسلامی و تفاوت آنها با هم نیز ارائه که امید است راهگشای سئوالات بی‌شماری باشد که در این زمینه وجود دارد.

دربخش دوم کتاب همانگونه که از منابع آن پیدا است سعی بر مطالعه آخرین دستاوردهای علمی روز پیرامون "رهبری" دارد. به همین لحاظ بحث مهم نگرش مهارتی به رهبری که شامل مهارت‌های فنی، انسانی و اداری می‌شوند، فرهنگ و رهبری و اخلاق و رهبری می‌شود در این بخش آمده است که به عقیده نویسنده این مطالب ضمن اینکه آموختنی و بکار بستنی هستند از کاربردی‌ترین مباحث رهبری است که می‌تواند نیاز مدیران را به استفاده از مهارت‌های "رهبری" برای نفوذ در کارکنان به خوبی تامین نماید.

بخش سوم کتاب به تئوری‌های رهبری که مبتنی بر روش‌های تحقیق تجربی است اختصاص داده شده است. در این بخش تفکیکی بین تئوری‌های رهبری مبتنی بر صفات شخصی (شخصیتی) و تئوری‌های رهبری مبتنی بر رفتار (فرآیند) به عمل آمده است و هر دسته از این تئوری‌ها که اولی موروثی و دومی آموختنی است به طور کامل توضیح داده شده

است. شاید نکته مهم در بخش سوم و چهارم کتاب که مبتنی بر جهان بینی علمی و الهی است این باشد که هر چند الگوهای رهبری اسلامی عنوان شده در بخش چهارم هریک در اندازه خود از جاذبه های شخصی و شخصیتی برخوردار و مردم نیز شیفته همین جاذبه ها هستند ولی سبک و روش رهبری آنها برای عموم مبتنی بر رفتار (فرآیند) و آموختنی است و می توان با الگو قرار دادن رفتار و بکار بستن توصیه های اخلاقی و رفتاری ایشان به درجه تاثیر گذاری بر مردم (رهبری) در حد واجب کفائی رسید. لذا بخش سوم و چهارم این کتاب هر چند یکی براساس جهان بینی الهی و دیگری نگرشی علمی (عقلانی) و یا تجربی دارد اما در بیان روش آموزش رهبری و این که "رهبری" آموختنی است دارای اشتراک نظر هستند.

در بخش چهارم کتاب پیرامون رهبری و مدیریت اسلامی مباحث جدیدتری مطرح و طی فصول متنوع در این بخش سعی شده است یک چشم انداز روشنی از رهبری در مدیریت اسلامی به خوانندگان ارائه و ضمناً به معرفی دیدگاه های دو الگوی رهبری از دیدگاه اسلامی یعنی حضرت علی (ع) به عنوان امام (رهبر) معصوم و حضرت امام خمینی (ره) به عنوان نمونه ای از رهبری کامل در عصر حاضر و در زمان غیبت معرفی تا معرفی که از طریق اعتقادی به این رهبران داریم از جنبه علمی و تجربی نیز مورد کنکاش و بررسی و به اثبات رسیده باشد.

بدیهی است این کتاب مقدمه راه و برای آموزش، تحقیق و ترویج رهبری در سازمان های هزاره جدید در کشور تدوین شده است و نیاز است که این بحث به صورت یک درس سه واحدی مستقل در کلیه رشته های مدیریت همراه با تحقیق پیرامون روش های رهبری و معرفی رهبران موفق سازمانی ارائه شود. ضمناً با برگزاری سمینارها و همایش های رهبری و همچنین تأسیس انجمن علوم رهبری و تأسیس انجمن های رهبری در مدارس و دانشگاه ها سعی بر شناخت استعدادها و پرورش توانائی های "رهبری" همچو "مدیریت" نمود تا انشاء... مدیران رهبر برای آینده کشور تربیت و تحویل جامعه شوند.

سیدعلی اکبر افجه